

CREŞTEREA ANIMALELOR ÎN BIHOR
REFLECTATĂ ÎN CONSCRIERILE DOMENIULUI BEIUŞ
ŞI AL CAPITLULUI DE ORADEA LA 1721 ŞI 1722

de /

ANA ILEA și VERONICA COVACI

Înzestrarea gospodăriilor țărănești cu tot felul de animale în epoca medievală o putem reconstitui în mod real pe baza unor documente de arhivă specifice perioadei cum sănt: urbariile, conscrierile de bunuri, inventarele, socotelile de venituri și cheltuieli ale domeniilor feudale, registrele de dijmă, jurnalele de robotă etc., care oferă informații de prim ordin pentru cunoașterea raporturilor feudale în toată complexitatea lor și pentru reconstituirea vieții social-economice în dimensiunile ei autentice.

Pe baza conscrierilor domeniilor Episcopiei și Capitlului romano-catolic din Oradea pe anii 1721 și respectiv 1722¹ vom încerca să prezentăm situația creșterii animalelor la începutul sec. al XVIII-lea în comitatul Bihor. Ne permitem extinderea problematicii la nivelul întregului comitat întrucât cele două domenii cuprindeau aproximativ jumătate din teritoriul acestuia și din punct de vedere geografic sănt reprezentate toate zonele.

Conscrierile amintite cuprind o multitudine de date legate de localitățile aparținătoare celor două domenii feudale. Pentru fiecare localitate în parte înregistrează numeroase capilor de familie, categoria socială, cantitatea sesiei, suprafața terenului arabil și a finațului, animalele mari și mici, cazanele de fier și morile.

Sînt consemnate apoi obligațiile în natură, muncă și bani ale supușilor față de stăpîn. Tabelele sănt următe apoi de aprecieri privind așezarea satelor, calitatea pămîntului, modul de organizare administrativă și judecătoarească a locului, descrierea manufacтурilor, a diferitelor edificii domeniale, a terenurilor alodiale și a pădurilor și păsunilor existente în perimetru localităților respective.

Cele două conscrieri cuprind în total 171 de sate, 1 tîrg și 44 predii, care formează

¹ Conscrierea domeniului Beiuș al episopiei rom. cat. de Oradea din anul 1721 se păstrează în original la Arhivele Statului Oradea, Fd. Episcopia rom. cat. Oradea, registre, nr. 368 f. 1-182. Este publicată integral de A. Illea, Gh. Mudura, V. Covaci, *Conscrierea domeniului Beiuș la anul 1721*, în "Crisia", X, Oradea, 1980, p. 354-452.

Conscrierea domeniului capitular din anul 1722 se păstrează în original la Arhivele Statului Oradea, Fd. *Capitolul episopiei romano-catolice din Oradea*, Acta Antiqua, Fasc. LXV, nr. I, p. 1-222. Este publicată în sinteză de A. Illea, V. Covaci, *Relații social-economice bihorene în conscrierea din anul 1722*, în "Crisia", XII, Oradea, 1982, p. 170-188, 1983, p. 144-166.

ză domeniul Beiușului al Episcopiei romano-catolice și domeniul capitular. Aceste domenii au fost reorganizate la începutul sec. al XVIII-lea în urma rescriptului imperial din anul 1693 prin care cele două instituții ecclaziastice și-au redobîndit aproape toate bunurile stăpînite până la anul 1566, reconstituindu-se astfel cele mai întinse feude din comitat și printre cele mai mari din Transilvania². Erau domenii concentrate cu un număr mare de sate situate unul în vecinătatea celuilalt.

Domeniul Beiușului cuprindea 1 tîrg, 126 sate și 13 predii așezate în districtele Beiuș, Vașcău și Beliu, întinzîndu-se până la extremitatea sud-estică a Bihorului, adică până la limitele de hotar cu comitatele Arad și Zărand³. Domeniul capitului se compunea din 45 sate și 31 predii situate pe cursul inferior al Crișului Repede, spre sud-vest până la cursul Crișului Negru, iar în partea de nord a Bihorului pe Valea Erului și a Bereteului⁴. Satele erau răspîndite în cîmpie, pe văi și pe dealuri și în zone depresionare. Diferitele forme de relief prezente pe teritoriul analizat în baza acestor conscrieri oferă locuitorilor posibilități diverse pentru practicarea agriculturii. În zonele de șes și pe văile cursurilor apelor, unde pămîntul de cultură era cantitativ mai extins și calitativ mai bun, locuitorilor le reveneau suprafețe agricole mai mari și astfel își puteau asigura un trai mai ușor. În schimb în zonele de dealuri, unde pămîntul era mai restrîns și productivitatea mai scăzută, precum nu rareori și înzestrarea mai slabă a gospodăriilor țărănești cu inventar viu și mort, viața oamenilor era mai grea.

Starea materială a țărănimii se poate analiza pe baza informațiilor privind suprafețele de teren și numărul animalelor deținute de fiecare familie.

Înzestrarea gospodăriilor cu animale de tracțiune era una din condițiile principale pentru propășirea locuitorilor satelor. Creșterea animalelor asigura țărănimii atât posi-

² Bunyitay Vincze, *A váradi püspökség története*, vol. II, p. 246–259.

³ Redăm mai jos în ordine alfabetică toate satele din domeniul Beiușului cuprinse în conscrierea din 1721: Archiș, Băia, Băleni, Bărăști, Beiuș, Beiușele, Belejeni, Beliu, Bîrsești, Bochia, Borz, Bostei, Brădești, Briheni, Budureasa, Buntești, Burda, Curățele, Cusuiuș, Delani, Drăgănești, Dumbrăveni, Feneriș, Ferice, Finiș, Fiziș, Finațe, Forăv, Ghighișeni, Grădinari, Groșeni, Gurani, Gurbești, Hășmaș, Hinchiș, Hîrșești, Hodîșel, Holod, Hotârel, Ioaniș, Josani, Lazuri, Lăzuri de Beiuș, Leheceni, Lelești, Lunca, Lupoaia, Măgura, Mărăuș, Meziad, Mierag, Mizieș, Nermiș, Nimăești, Păntășești, Petrani, Petreasa, Petrileni, Pietroasa, Pocioveliște, Poiana, Poienii de Jos, Poienii de Sus, Ponoare, Prisaca, Remetea, Rieni, Rogoz, Saca, Săliște de Beiuș, Săliște de Vașcău, Săucani, Săud, Sebiș, Secaciu, Seghiște, Sighiștel, Sînmartin de Beiuș, Sînnicolau de Beiuș, Sîrbești, Sohodol, Sîncesti, Sudrugiu, Șiad, Șoimi, Șoimur, Ștei, Șuncuiuș, Șuștiu, Talpe, Tăgădău, Tărcăia, Tărcăia, Teleac, Toplița, Totoreni, Tigănești de Beiuș, Uileacu de Beiuș, Urvi de Beiuș, Urviș de Beliu, Valea Neagră de Jos, Valea Neagră de Sus, Vașcău, Vălani, Vălenii de Beiuș, Vărzarii de Jos și Vintere. Domeniul era împărțit în sase șpanate: Vașcău, Beliu, a lui Petru Pörff, a lui Petru Nica, a lui Ioan Roman și a lui Ioan Ciune.

⁴ Redăm mai jos în ordine alfabetică cele 40 de sate ale domeniului capitular cuprinse în conscrierea din 1722: Alparea, Bereciu, Bicaciu, Borș, Cauciul-Nou, Căpîlna 1/3, Cheriu, Cihei, Cheșa, Dobricionești 1/3, Dumbrăvița de Codru, Dumbrăvița Mică, Felcheriu, Forosig, Gălăseni, Hodîș, Husasăul de Criș, Ineu de Criș, Ioșia, Josani, Lupoaia, Măgești, Miersig, Petid, Roit, Ronțău, Sălacea, Săldăbagiu Mic 1/3, Sătatelec, Sintelec, Suplacul de Tinca 1/3, Șauaieu, Șilindru 1/2, Tarcea 1/3, Tămășeu, Toboliu, Uileacul de Munte, Ursad, Vadu Crișului și Vășad.

Domeniul mai cuprindea o parte a orașului Oradea pe malul stîng al Crișului Repede și încă 5 localități (Bagamer, Csökőmő, Mikepercs, Nagy Harsány și Szent-Péterszeg) situate azi pe teritoriul Ungariei.

bilitatea efectuării lucrărilor agricole cît și agonisirea în bună parte a mijloacelor de subzistență.

Conscierile amintite înregistrează numeric pe familii, în primul rînd, animalele mari, ca boi, vaci, cai după care animalele mici ca porci, oi, capre și stupi. În afară de aceste animale în gospodăriile țărănești se creșteau tot felul de păsări după cum se putea deduce și din darurile și daturile impuse global pe localități. Aceste obligații ocasionate de sărbătorile de Paști și Crăciun se stabileau din păsări ca: gâște, rațe, găini, pui etc. Cuantumul acestor daruri ne oferă posibilitatea formării unei imagini generale în ce privește creșterea păsărilor în localitățile respective.

În cele ce urmează vom încerca o analiză, pe baza datelor conscrierilor, a creșterii animalelor în Bihor la începutul sec. al XVIII-lea. În acest scop am centralizat pe domenii numărul total al localităților, al familiilor precum și numărul animalelor mari și mici putând astfel aborda și starea materială a țărănimii din perspectiva înzestrării familiilor cu inventar viu.

Domeniul	Nr. sate	Nr. fam.	boi	vaci	cai	porci	oi	capre	stupi
D. Beiuș	127	1665	3291	2753	1182	7943	–	–	–
D. Capitular	40	1189	2640	2044	484	3914	1815	443	481
Total	167	2854	5931	4797	1666	11857	1815	443	481

Din tabelul de mai sus rezultă că revine pe familie o medie de 2,08 boi, 1,3 vaci, peste 4 porci și 1 cal la două familii. Observăm că în cazul domeniului Beiuș nu sunt înregistrate în tabele familiile cu oi, capre și stupi, dar creșterea acestor animale este confirmată de consemnările din conscrieri în legătură cu perceperea nonei și a dijmei din miei, iezi și stupi. Făcînd o comparație între cele două domenii observăm decajalele sesizabile în ce privește creșterea cailor și porcilor ceea ce se explică prin faptul că în domeniul Beiușului calul era mult mai necesar pentru cărușii și lucru la pădure, iar porcii pe lîngă că asigurau necesarul de hrană se creșteau mult mai ușor prin scoaterea la pășunat și la ghindă în pădurile mult mai abundente decât pe domeniul capitular.

Pentru a putea analiza mai profund situația din domeniul Beiușului, care era mult mai întins decât cel capitular, redăm în tabelul de mai jos situația numerică a animalelor pe șpanate raportat la numărul familiilor.

Șpanatul	Nr. familiilor	boi	vaci	cai	porci
Vașcău	304	625	527	257	913
Petru Pörff	159	287	215	109	774
Petru Nica	291	547	436	186	1547
Ioan Roman	322	757	556	212	2164
Ioan Ciune	280	599	542	208	1781
Beliu	197	399	385	155	660
tîrgul Beiuș	112	77	92	55	104

Din analiza cifrelor de mai sus deducem că nu se înregistrează mari diferențe în ce privește înzestrarea familiilor cu animale între cele 6 șpanate pornind de la diferențierea în ce privește numărul total al familiilor. Trebuie să subliniem totuși numărul mai scăzut de porci în spanatele Vașcău și Beliu care se poate explica la Vașcău prin antrenarea populației la muncile de la manufactura de fier față de care era im-

pusă la o serie de obligații, care cereau creșterea unui mai mare număr de animale de tracțiune. În târgul Beiuș numărul scăzut de animale se explică parțial și prin tendințele de urbanizare și îmbrățișarea altor îndeletniciri de către populație. O mai mare diferențiere în ce privește înzestrarea gospodăriilor cu animale se constată între localități și între familiile chiar din aceeași localitate.

Pentru a ilustra acest lucru redăm mai jos sumarul satelor din Spanatul Vașcău și o parte din satele domeniului capitular.

Satul	Nr. familiilor	fînat, în cosași	boi	vaci	cai	porci
SPANATUL VAȘCĂU						
Bărăști	15	31	28	21	9	43
Vașcău	18	51	46	29	13	62
Șuștiu	24	42	52	35	20	71
Leheceni	20	46	36	29	9	39
Vărzarie de Jos	16	35	33	26	13	50
Vărzarie de Sus	19	69	42	35	14	47
Cărpinet	21	45	53	41	18	58
Poiana	12	32	10	13	9	20
Săliște de Vașcău	16	56	26	21	5	25
Căbești	10	32	24	17	10	33
Briheni	12	47	25	36	10	33
Hotărel	14	23	35	34	7	95
Ponoare	22	65	40	33	18	58
Izbuc	22	82	45	37	21	97
Lunca	26	50	58	54	18	89
Sîrbești	20	41	44	33	12	57
Criștor	17	54	28	33	11	36
DOMENIUL CAPITULAR						
Silindru 1/2	54	175	54	52	12	66
Tarcea 1/3	15	63	24	20	2	30
Vășad	97	100	200	137	32	152
Sălacea	182	828	443	319	47	504
Tămășeu	27	75	63	51	2	62
Uileacul de Munte	103	222	85	66	38	11
Ioșia	22	72	41	40	16	83
Borș	68	27	145	101	8	130
Rontău	16	83	49	55	3	96
Alparea	39	154	104	61	20	132
Cheriu	31	93	83	44	2	55
Felcheriu	14	29	25	14	5	22
Sîntelec	12	31	16	18	4	18
Cacuci Nou	23	130	65	42	6	106
Gălășeni	6	40	18	21	6	36
Josani	9	53	39	21	5	61
Măgești	7	34	26	20	3	40
Vadu Crișului	40	283	89	87	19	227
Dobriconești 1/3	4	24	15	10	2	27
Ineu de Criș	44	185	86	77	27	126
Husasău de Criș	23	126	77	62	16	159

Pormind de la caracterul concentrat al domeniului Beiuș am exemplificat cu sate ale domeniului capitar situate în diferite zone ale comitatului pentru a acoperi o arie geografică cît mai largă și cu condiții naturale mai diverse.

Datele tabelului de mai sus reliefază diferența între numărul animalelor de la o localitate la alta, determinată în primul rînd de numărul familiilor și apoi de condițiiile naturale, de puterea economică a satelor la care concură desigur și alte avantaje sau dezavantaje ale locului.

O concluzie importantă care se desprinde însă din studierea tabelelor este preocuparea locuitorilor pentru creșterea animalelor, cifrele fiind edificatoare în acest sens la începutul sec. XVIII-lea, când abia se instalase o relativă liniște în viața satelor, în urma evenimentelor politice de la sfîrșitul secolului precedent.

Dacă urmărim tabelele localităților din conscrieri constatăm că situația era mult mai diferită de la o familie la alta, ceea ce reflectă în mod concludent diferențierea materială a locuitorilor. Luăm spre exemplificare satele Vășad și Vadu Crișului din domeniu capitar, sate diferite atât ca mărime cît și ca așezare și situație socială. La Vășad din cele 97 de familii, 65 aveau între 2–6 boi, majoritatea 2–4, 79 familiile aveau și vaci (între 1–5), 18 aveau cai, iar 62 aveau porci și numai 15 familiile aveau oi între 12–50. La Vadu Crișului din cele 40 de familii, 23 aveau boi între 2–8, 33 familiile aveau vaci între 1–6, numai 11 aveau cai (între 1–3), iar 25 de familii aveau și porci.

Urmărind cu atenție repartizarea animalelor pe familii în cazul acestor localități, printre cele mai înstărite din domeniu, constatăm totuși că nu toți locuitorii aveau animale mari sau că proporția acestora era diferită de la o familie la alta. Majoritatea gospodăriilor aveau în primul rînd boi, principalul animal de tracțiune aproape în toate zonele. Locuitorii mai săraci, mai ales jelerii în multe cazuri aveau numai 1–2 vaci de care se foloseau și pentru executarea muncilor agricole.

Pe domeniul Beiușului populația era în general mai săracă, majoritatea familiilor dețineau cel mult 2 boi, 2 vaci și 1 cal.

În gospodăriile mai bune se înregistrează în general 4 boi și în cazuri mai rare pînă la 6 boi.

Spre exemplificare arătăm situația din Sînmartinul de Beiuș unde din 11 familiile o familie avea 6 boi, 5 familiile 4 boi și alte 5 aveau 2 boi. Aceleași familiile dețineau și 19 vaci (între 1–3), iar 7 familiile cu boi și vaci aveau și cîte un cal.

În satul Ștei din 12 familië una singură avea 4 boi, 8 familiile aveau cîte 2 și 3 famili nu dețineau boi. În gospodăriile cu boi se înregistrează și cîte 1–2 vaci și 1 cal.

Puteam concluziona că în majoritatea cazurilor familiile care aveau boi dețineau în același timp și vaci și eventual cîte 1 cal, acestea avînd o situație materială bună.

Creșterea animalelor era condiționată însă de existența și calitatea finațului și pășunilor din fiecare localitate precum și de alte posibilități de asigurare a hranei acestora.

Alături de terenurile arabile finațele jucau un rol hotărîtor în economia gospodăriilor țărănești prin asigurarea furajelor necesare întreținerii animalelor de tracțiune și chiar a celor mici pe timpul iernii.

Conscrierile analizate, după cum am mai arătat consemnează în cazul fiecărei famili suprafața finațelor exprimată în cosaș sau în care de fin⁵.

⁵ Suprafața finațului care putea fi cosită într-o zi de un cosaș = finaț de un cosaș = un car de fin = 1 iugăru finăț în sec. al XVIII-lea în Bihor.

În zonele de cîmpie fînațele, la fel ca și terenurile arabile, erau situate în hotarul satului dispuse în două călcaturi (sole).

De asemenea, acestea erau supuse redistribuirii anuale între locuitori și probabil conform practicii timpului se făcea și alternarea de la an la an a fînațelor cu terenurile arabile în scopul creșterii producției.

În zonele depresionare și de dealuri cele două categorii de terenuri situate în preajma intravilanelor satelor de tip împrăștiat de aici erau de la bun început statornice în sesie.

Apar însă și situații când în cadrul aceleiași localități se înregistrează atât fînațe în sesie, cât și distribuite anual între locuitori. (Ex. Șilindru, Tarcea, Sălacea, Uileacul de Munte). Această diferențiere se face probabil în funcție de calitatea și așezarea acestor terenuri în perimetru satelor. Informațiile privind calitatea fînațelor sunt însă sporadice și foarte sumare.

Oricum, terenurile – atât arabile cât și fînațele – care se distribuiau anual erau de mai bună calitate decât celelalte.

În marea majoritate a satelor celor două domenii fînațele sunt înscrise însă în categoria celor date în sesie în mod statoric ceea ce denotă o calitate mediacă și chiar dacă suprafața este îndestulătoare.

În ce privește întinderea acestor terenuri în zonele mai înalte, terenurile arabile erau mai restrinse în favoarea fînațelor, pe cînd în zonele de cîmpie proporția era inversă.

Luînd spre exemplificare în acest sens 19 sate din domeniul capitular, dintre care 8 situate în zonă de cîmpie și 11 în zonă de deal, observăm că în primul caz la arabil de 857 iugăre corespunde fînaț de 649 iugăre, iar în al doilea caz arabilului de 334 iugăre îi revine fînaț de 420 iugăre.

Raportând suprafețele la numărul gospodăriilor obținem la cîmpie o medie de peste 4 iugăre arabil și peste 3 iugăre fînaț, iar la deal o medie de peste 2 iugăre arabil și peste 3 iugăre fînaț.

În cazul domeniului Beiuș deși în cele mai multe cazuri este neîndoelnică extinderea fînațelor în defavoarea arabilului prin specificul zonei, datele oferite de conscriere nu sunt revelatoare în acest sens, întrucât aici pe lîngă fînațele cuprinse în sesie locuitorii beneficiau de alte locuri de fînațe și pășuni situate mult în afara hotarelor satelor, în pădurile din munții apropiati.

În locurile unde arabilele și fînațele din hotarul satului erau neîndestulătoare se obișnuia ca locuitorii să arendeze în prediile din vecinătate anumite suprafețe din aceste terenuri. Spre exemplu locuitorii din Miersig și Sititelec adunau 60 de care de fin și își țineau porcii la ghindă în prediile Babostya și Fülöpháza.

Pentru extinderea fînațelor se practica în mod frecvent la acea vreme defrișarea și desfelenirea de noi terenuri care treptat intrau în circuitul agricol atât în folosul locuitorilor cât și al stăpînilor feudali. Desfelenirea fiind o lucrare grea se efectua cu 4-6 animale de tracțiune la fel ca și alte lucrări agricole, aratul și unele transporturi. În zonele submontane și de dealuri existau cu siguranță astfel de terenuri încă neproducțive pe care conscrierile, nu în toate cazurile, le înregistrează, dar care treptat pe parcursul secolului, pe măsura dezvoltării economiei rurale și a sporului populației, vor intra tot mai mult în sfera preocupărilor locuitorilor.

Conscrierile nu ne furnizează prea multe amănunte în legătură cu păsunile care erau deasemenea indispensabile creșterii animalelor. Se menționează doar existența păsunilor, calitatea și dacă erau îndestulătoare sau nu. La fel ca și în cazul fânațelor locuitorii foloseau păsunii în predii, în locurile cu mărăciniș, păsunile alpine și practicau desfășările și defrișările în acest sens.

Creșterea animalelor mai era favorizată și cerută în același timp de existența pădurilor astăzi în hotarele satelor cît și alpine. Pădurile erau o importantă sursă de venit pentru stăpînii de pămînt atât prin abundența lemnului de foc cît și de construcții cît a fînațelor, păsunilor, a animalelor sălbaticice și a fructelor.

În conscrierile amintite suprafața pădurilor este raportată la numărul porcilor care puteau fi scoși la ghindă. În cazul satelor Uileacul de Munte, Alparea, Cheriu și Felcheriu sunt înregistrate păduri de o capacitate de 150 pînă la 300 porci. În pădurea "Csomoz" de la poalele munților Bihorului cele șase sate ale domeniului capitar (Cacuciuc-Nou, Gălășeni, Josani, Măgești, Dobricioanești și Vadu-Crișului) puteau ține la ghindă pînă la 8 mii de proci, iar pe păsunile din această pădure își țineau oile.

În zonă apropiată, satele Ineu de Criș și Husasău de Criș foloseau în comun o pădure de o capacitate de 400 de porci.

În zonele în care satele aveau în preajmă întinse păduri seculare locuitorii aveau nevoie de animale de tracțiune și pentru transportul lemnelor atât pentru stăpîn cît și pentru necesitățile proprii.

Creșterea animalelor trebuie abordată la aceea vreme și prin prisma obligațiilor în natură, muncă și bani ale supușilor față de stăpînii de pămînt. De altfel, la întocmirea conscrierilor se înregistrau animale mari pentru stabilirea robotei și a cărăușiei și animalele mici pentru dijmuire.

Cele mai importante obligații în natură legate de creșterea animalelor erau nona și dijma din animalele mici și daturile din păsări.

În pertinențele românești ale Beiușului se menține vechea obligație dijma din porci – specifică acestor locuri.

Dijma din porci se percepea în strînsă legătură cu scoaterea lor la ghindă, adică se lăua unul din 10, iar cînd numărul era mai mic se plătea pentru fiecare 24 dinari. În conscriere întreaga obligație este evaluată în bani ridicîndu-se la sume considerabile.

Astfel pentru cele 11 sate din șpanatul lui Petru Pörff la numărul total de 774 porci se înregistrează suma totală de 227 fl.

Tot legat de creșterea porcilor se percepeau și taxe pentru păsunat pe păsunile stăpînului: cîte 12 dinari de fiecare porc peste un an, iar cei mai mici se considerau cîte 2-3 la un loc. Spre deosebire de dijma porcilor, taxa de păsunat (pecunie cespitales) este în uz și pe domeniul capitar sau pe alte domenii unde se practica scoaterea porcilor la păsune.

Însăși înregistrarea acestor taxe denotă posibilitățile și preocupările locuitorilor pentru creșterea porcilor, animale necesare atât pentru asigurarea mijloacelor de subsistență, cît și pentru procurarea de bani.

Dijma și nona se mai percepeau și din miei, iezi și stupi fiind o dovedă în plus a creșterii oilor, caprelor și albinelor.

E posibil ca pe domeniul Beiușului, unde conscrierea nu consemnează acest fel de animale să nu fi fost în uz această obligație, aici stăpînul de pămînt fiind nevoit să re-

cunoască vechile privilegii ale românilor s-a limitat numai la dijma porcilor, ceea ce nu înseamnă că locuitorii nu creșteau aceste animale mai ales oile, atât de necesare gospodăriei și pentru care zona le oferea condiții propice de creștere.

Fiind un criteriu de apreciere a potențialului economic al gospodăriilor țărănești numărul animalelor de tracțiune se lua în considerare la stabilirea zilelor de robotă și în unele cazuri chiar la a taxei anuale (censul).

Trebuie să subliniem că la început de secol în Bihor robota nu depășea 12 zile de muncă pe an de fiecare gospodărie, stăpîni de pămînt, fiind interesați în repopularea satelor puștiite în timpul luptelor din secolul anterior, încă nu manifestau mari exigențe în ce privește perceperea obligațiilor, iar pe de altă parte nefiind încă bine reorganizate domeniile nu reclamau un volum mare de muncă din partea supușilor. Tot astfel se poate explica și faptul că pe domeniul Beiușului obligațiile în muncă se răscumpărau în bani cu excepția șpanatului Vașcău care deservea manufactura de fier în contul robotei.

Am prezentat aşadar pe baza celor două conscrieri câteva considerații privind creșterea animalelor în Bihor la începutul secolului al XVIII-lea, perioadă de redresare atât a gospodăriilor țărănești cât și a marilor domenii feudale.

Cele două ocupării de bază ale populației – agricultura și creșterea animalelor – s-au practicat într-o strânsă interdependență în toate zonele indiferent de formele de relief predominante, fapt determinat în primul rînd de caracterul relativ închis al economiei țărănești. De asemenea, peste tot se constată și caracterul mixt al creșterii animalelor determinat atât de nevoile de hrană și îmbrăcăminte ale gospodăriilor țărănești, cât și de asigurarea activităților productive de bază.

Pentru început de secol în condițiile date, de reorganizare; de mișcare a populației, considerăm o bună înzestrare a gospodăriilor țărănești cu animale, mai ales cu boi ceea ce demonstrează interesul locuitorilor pentru impulsionarea economiei agrare în vederea obținerii de producții mai mari și asigurarea unui trai mai bun. Se înregistrează tot acum și interes din partea organelor administrației de stat și a stăpînilor de pămînt în redresarea gospodăriilor țărănești prin acordarea unor scutiri de obligații și a altor înlesniri.

De ambele părți se manifestă interes și preocupare și pe linia introducerii de noi terenuri în circuitul agricol tot în scopul creșterii veniturilor.

Putem sublinia că majoritatea locuitorilor comitatului aveau la acea vreme gospodării bine închegate, statornice, aveau pămînt de cultură, finăț și animale, fiind foarte redus numărul celor care nu aveau nici pămînt nici animale, aceștia fiind în special jelerii care încă erau legați de pămîntul locurilor.

**BIHAR MEGYE ÁLLATTENYÉSZTÉSE AZ 1721. ÉVI BELÉNYESI
ÉS AZ 1722. ÉVI VÁRADI KÁPTALANI URADALMAK
ÖSSZEÍRÁSAI TÜKRÉBEN**

Kivonat

A váradi püspökség és káptalani uradalmak 1721. illetve 1722. évi összeírásai alapján, melyek a váradi állami levéltárban találhatók, megpróbáltuk bemutatni az állattenyésztés helyzetét Bihar megyében a XVIII. század elején. Igaz ugyan, hogy csak ezt a két conscriptiót használtuk fel, legyen még is megengedve, hogy néhány következetést levonunk ebben a tárgykörben az egész megyére vonatkoztatva, mivel ezen egyházi birtokok magukban foglalták a megye területének majdnem a felét és ugyanakkor földrajzilag mindenütt elszórtan megtalálhatók. A két conscriptio magában foglal 171 falut, 1 mezővárost és 44 preediumot melyek együttesen képezik a püspöki birtokok belényesi uradalmát és a káptalani birtokokat, Nagyvárad város kivételével. A falvak egyaránt elhelyezkednek az alföldön és a hegyes-völgyesvidékeken, amely változatosság különböző lehetőséget biztosít a mezőgazdaság és az állattenyésztés számára.

A paraszti gazdaságok felszereltségeit állatokkal jól kímutatják a conscriptiák, melyek számszerűleg bejegyzik családonként a nagy állatokat, úgymint ökrök, tehenek és lovak, melyek után következnek a kisebb állatok és pedig disznók, juhok, kecskék és méhek. Szárnysállatokat is tenyészítettek ami kitűnik a dáciák és ajándékok feljegyzéseiből, ezek minden településnél összesítve lévén megjelölve.

A conscriptiák adattai elemzve lehetőség volt, hogy megfigyeljük a paraszti gazdaságoknak, kiváltképpen az igásállatokkal való ellátottságát, ami elsősorban is jelzi a helységek lakónak gazdasági erejét. Megállapítható volt, hogy a gazdaságok nagyobb része rendelkezett két ökörrel, de léteztek 4 ökrös családok is, és ritkább esetben 6 ökröt is jegyeztek be egy gazdaságnál. Azon családoknál ahol ökrök találhatók egyidejűleg tehén és ló is van bejegyezve. Ezek a jobb módú családoknak számítottak. A szegényebb lakók, különösképpen a zsellérek csak egy-két tehennel rendelkeztek és ezt használták a mezőgazdasági munkák végzésére is.

Az állattenyésztés szorosan kapcsolódott a rétek és legelők feltalálhatóságához minden egyes faluban, valamint egyéb más környezeti adottságokhoz, amelyek biztosították az eledelt az állatok számára, kiemelkedő hangsúlyt kapva itt a makkos erdők. Ilyen tekintetben a szántóföldek mellett szerepel az összeírásokban a rétek területi nagysága amellyel a gazdák rendelkeztek. A legelők esetében kevesebbet a konkrét információ, de létezésük említve van minden falu esetében, megjelölve minőségüket és hogy elégsges-e a legeltetésre. A conscriptorok figyelme kiterjedt az erdőkre is, ezekkel kapcsolatban a területi nagyságukat abban állapítva meg, hogy milyen számú disznó makoltatható ezekben.

Az állattenyésztéssel összefüggésben érintettük a lakosság természetbeni, szolgáltatásbani és pénzbeli tartozásait földesuraikkal szemben, ugyanis az összeírások az igavonó állatokat épben a robot és fuvarozás megállapítása érdekében jegyezték fel, a kisebb állatokat pedig a dézsmaszedés céljából.

A két dokumentum elemzése alapján megállapítható volt, hogy a XVIII. század elején, amikor ezen két nagy feudális birtok átszervezésben van és a népesség mozgalom is észlelhető, mégis a paraszti gazdaságok állattenyésztése nagy hangsúlyt kap, különös tekintettel az igavonó-állatokra, amely jól érzékelte a lakosság érdeklődését az agrárgazdaság előmozdításában, jobb termés elérésében és így az élelmezésekben. Úgyszintén érdekeltek a földbirtokosok is a paraszti gazdaságok felélénkítésében, biztosítva ilyen irányban különbséle könnyítésekkel és felmentésekkel a földesuri szolgáltatások alól. A robot munka még nem haladta meg a 12 napot évenként és legtöbb esetben megváltható volt. Kiemelhetjük azt a tényt is, hogy a lakosság többsége elégféle felszerelt, állandó gazdasággal bírt, szántó földjeik és réjeik mellett állatokat is tartott, csökkent arányú lévén azon családok száma akiknek nem volt sem földjük sem állatuk, ezek általában a zselli sorsban lévők, akik még nem kötödtek lakóhelyükhez.